

Badania dialektów i onomastyki
na pograniczu polsko-wschodnio-
słowiańskim
Białystok 1995

LEONARDA DACEWICZ
Białystok

NAZWY KOBIET DAWNEGO STAROSTWA MIELNICKIEGO I ŁOSICKIEGO

Dotychczas niewiele uwagi poświęcono żeńskim nazwom osobowym Podlasia funkcjonującym w XVI i XVII w. przede wszystkim ze względu na rzadką ich obecność w zachowanych dawnych dokumentach, które stanowią źródło materiału antroponimicznego. Brak nazw kobiet w dokumentach wynika ze statusu prawnego i pozycji społecznej ówczesnej kobiety. Nawet dziedziczki znacznych fortun znajdowały się wówczas pod stałą kuratelą ojców, mężów, braci. Oni występowali w ich imieniu przed sądem, obracali kapitałem. Wyjście za mąż bez zgody rodziny mogło spowodować utratę praw do spadku. Miejsce kobiety zamożnej było w domu. Mogła ona rządzić gospodarstwem i służbą, doglądać dzieci, haftować itd.

Nieco inaczej kształtowało się położenie kobiet z pospólstwa, plebsu. Dla większości z nich praca zawodowa była koniecznością ekonomiczną, co dawało zarazem większą samodzielność. Wiele kobiet miejskich pracowało w warsztatach rzemieślniczych, wiejskich — na roli. Były one bezwzględnie dyskryminowane i wyzyskiwane (gorsza praca, niższe płace). Przynależność do cechu kobiety nie będącej wdową była rzadkością¹.

Upośledzenie prawne kobiet i patriarchalne stosunki dominujące w życiu rodzinnym w istotny sposób wpłynęły na kształtowanie się systemu antroponimicznego określającego żony i córki.

Problem tworzenia nazw żon i dzieci (używanych współcześnie, jak też w wiekach minionych) znalazł dość szerokie odbicie w li-

¹ A. Wyczański, *Kobiety-kierowniczki folwarków w starostwie sieradzkim w XVI w.*, [w:] *Zapiski Historyczne*, t. XLI, 2, 3, 1976, s. 41-49; M. Bogucka, *Życie codzienne w Gdańsku, wiek XVI-XVII*, Warszawa 1967, s. 114; *Prawo prywatne*, [w:] *Historia państwa i prawa*, pod red. J. Bardacha, t. II, Warszawa 1971, s. 274.

teraturze onomastycznej. Zajmowali się nim m.in. M. Karaś², D. Kopertowska³, T. Gołębiowska⁴, J. Mączyński⁵, A. Zaręba⁶, M. Kamińska⁷ i wielu innych. Prace wymienionych autorów ukazują konstrukcje składniowe i formacje słowotwórcze służące do określania żon i dzieci, sposoby ich tworzenia i uwarunkowania fonetyczno-morfologiczne, które temu procesowi towarzyszą, przedstawiają zasoby formantów "rodziny".

Ten ostatni problem najszerzej omawiany jest w pracy A. Zaręby: *Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego*⁸. Uwzględniając w swych rozważaniach czynnik geograficzno-językowy, który stanowi o występowaniu określonych wykładników i struktur właściwych poszczególnym obszarom gwarowym, Zaręba m.in. omawia formanty "rodzinne", które występują w gwarach współczesnego Podlasia (bogactwo formantów rodzinnych jest właściwe dzisiaj jedynie gwarom, w języku literackim uległy niemal całkowitemu zanikowi).

Żeński system antroponimiczny dawnego Podlasia nie spotkał się dotychczas z zainteresowaniem onomastów polskich. Poświęcona szesnastowiecznej antroponimii południowej Białostocczyzny praca B. Tichoniuka⁹ nie zawiera analizy nazw kobiet przede wszystkim ze względu na znikomą ich ilość w badanych materiałach źródłowych. Niniejsza praca jest próbą wypełnienia tej luki.

Przedmiotem opracowania są wszelkie poświadczone w ekscerpowanych źródłach nazwy odnoszące się do kobiet i używane w dawnym starostwie mielnickim i łosickim oraz kilku wsiach szlacheckich parafii łosickiej (XVI i XVII w.). Jako źródło materiału rzeczowego posłużyły następujące dokumenty: *rejestry pomiaru ulócznej i inwentarze starostwa mielnickiego i łosickiego z XVI w.*¹⁰, *rejestr podatku tzw. pogłównego z XVII w.*¹¹, *Księgi wójtowskie*

i *burmistrzowskie miasta Mielnika z w. XVII*¹².

Wymienione źródła zawierają obszerne rejestry osób służące dawniej do celów podatkowych. Dla badacza onomasty są bogatym źródłem materiału rzeczowego.

Nazwy kobiet, z wyżej wymienionych powodów, rzadko znajdowały miejsce w tego typu dokumentach, a jeśli już, to odnosiły się głównie do wdów, kobiet samotnych, kobiet zarządzających majątkiem podczas długiej nieobecności męża, kobiet z czeladzi i służby folwarcznej. Niemniej jednak, udało się zgromadzić pewną ich ilość (około 550), są przy tym dość różnorodne, aby pokusić się o scharakteryzowanie żeńskiego systemu antroponimicznego funkcjonującego na południowym Podlasiu w XVI i XVII w.

Aby opisać żeński system antroponimiczny, należy powiedzieć kilka zdań o ówczesnych męskich nazwach osobowych, występujących na południu Podlasia, ponieważ właśnie od nich tworzone żeńskie nazwy osobowe.

W XVI i XVII w. nazwisko w dzisiejszym rozumieniu tego słowa (jako nazwa stabilna i dziedziczna) właściwie nie istniało powszechnie. Używana w tym czasie męska nazwa osobowa składała się z imienia, będącego pierwotnie jedynym i wystarczającym nazwaniem członka grupy społecznej, oraz z drugiego komponentu, którym może być patronimik, np. *Kuzmicz, Trochimowicz, Moskalić, Ihnaciuk*; przezwisko¹³, np. *Zdun, Kiszka, Żuk, Herod*; określenie odmiejskowe, np. *Popławski* (: n.m. Popławy), *Krasnodębski* (: Krasnodęby), *Suchodolski* (: Suchy Dół).

Tendencje do stabilizacji, a tym samym uzyskanie rangi nazwiska już pod koniec XVI w. wykazuje ten ostatni typ nazw o genezie odmiejskowej¹⁴. Są to nazwiska szlacheckie. Jednak i one czasami ulegały zmianie, czego powodem mogła być zmiana miejsca pobytu szlachcica, czy też zmiana własności ziemskiej¹⁵.

Od wymienionych typów nazw męskich i imion urabiano formacje

2 M. Karaś, O gwarowych formantach onomastycznych, [w:] *Symbolae Philologicae in honorem Vitoldi Taszycki*, s. 138-146.

3 D. Kopertowska, *Kieleckie antroponimy XVI i XVII w.*, Kielce 1980.

4 T. Gołębiowska, *Antroponimia Orawy*, Kraków 1971.

5 J. Mączyński, *Nazwiska kobiet w parafii Iwanowice pow. kaliskiego*, RKJ ETN 1967.

6 A. Zaręba, *Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego*, cz. I, [w:] *Onomastica XI*, (1966), s. 320-344, cz. II, [w:] *Onomastica XII*, (1967) s. 232-275.

7 M. Kamińska, *Nazwiska żon i dzieci w Łowickiem*, [w:] *Onomastica II*, (1956), s. 127-132.

8 A. Zaręba, op. cit.

9 B. Tichoniuk, *Antroponimia południowej Białostocczyzny w XVI wieku*, Opole 1988.

10 *Rejestr pomiaru ulócznej starostwa mielnickiego i łosickiego z 1560 r.*, *Inwentarz starostwa mielnickiego i łosickiego z 1545 r. i niedatowany*

(powstał po 1560 r.), *Inwentarz starostwa łosickiego z 1551 r.*, AGAD, ASK, dz. LVI, M. 2.

11 *Spis ludności powiatu Mielnik wg parafii i wyznań celem wyegzekwowania "subsidiu reipublica"*, [w:] *Akty izdawaemye Vilenskoju Komissijeju...*, t. 33, Wilno 1908, s. 407-536.

12 *Księgi wójtowskie i burmistrzowskie królewskiego miasta Mielnika 1631-1698*, WAP w Białymstoku.

13 Przezwiska w odniesieniu do nazw XVI i XVII-wiecznych traktowane są jako kategoria antroponimiczna równoprawna do patronimików i nazw odmiejskowych.

14 J. Matuszewski, *Polskie nazwisko szlacheckie*, Łódź 1975, s. 13.

15 Przykłady takich zmian podaje E. Grodzinski w pracy *Zarys ogólnej teorii imion własnych*, Warszawa 1973, s. 210.

żeńskie. Nazwy, nazwiska na *-ski* przybierały po prostu końcówkę *-a*, np. *Popławska*, *Biernacka*. Określały one zarówno kobiety zamężne, wdowy, jak i panny.

Ponadto należy zaznaczyć, że sufiks *-ski* był sufiksem warstw u-przywilejowanych, ale tylko do pewnego czasu. Mniej więcej od XVII w. zaczęła panować moda na tworzenie nazw na *-ski* również wśród służby folwarcznej, komorników¹⁶. Nazwa na *-ski* stosowana w odniesieniu do chłopów łączyła go z miejscowością, z której pochodził. Tak więc przyrostek, który miał dzielić społeczeństwo klasowo w gruncie rzeczy łączył szlachtę z klasami niższymi, np. parobek *Wojciech Raczyński* mieszkał w Biernatach Starych, pochodził zaś z Racyna (miejscowość na Podlasiu), na co wskazuje nazwisko, dziewczka *Zofia Terlikowska* mieszkała w Biernatach, pochodziła z *Terlikowa* na Podlasiu, komornica *Maryna Skolimowska* ze Skolimowa na Podlasiu mieszkała w Biernatach Średnich.

Zasadniczy zrąb antroponimów żeńskich stanowią jednak formacje urabiane przy pomocy następujących sufiksów: *-owa*, np. *Marcinowa* (od im. męża Marcin), *Trochimowa* (od im. Trochim), *Puszkarczowa* (od przezwiska męża Puszkarz) Msz¹⁷; *-icha/-ycha*, np. *Michalicha* (< Michał), *Hawrylicha* (< Hawryło), *Woronycha* (od przezwiska męża Woron) M; *-ina/-yna*, np. *Sulibina* (od Suliba) M, *Horodniczyna* (od Horodniczy) M, *Bereszczyna* (< Berest) Mrz; *-ka*, np. *Bojarka* (< Bojar) Żr, *Buhrejka* (< Buhrej) M, Kl; *-anka*, np. *Somianka* (< Som) Hł, *Chomianka* (< im. Choma) Kl, *-owna*, np. *Kierkowna* (< im. Kierko) M, *Sakowna* (< im. Sak) M, *Żynkowiczowna* (od patronimiku Żynkowicz) M i inne.

W tym czasie nie ma w zasadzie ostrego podziału na przyrostki tworzące formacje odmężowskie (nazwy żon) i formacje odojcowskie (nazwy córek). Niemniej jednak do tworzenia tych ostatnich używano przede wszystkim sufiksów *-anka*, *-owna*.

Ponadto wśród antroponimów żeńskich znalazły się takie, które posiadały formę przymiotnika, np. *Krzywa* M, *Kaluźna* Kor, *Chroma* Łos.

Przez długie wieki rolę identyfikatora spełniało samo imię. Jedna nazwa pełniła funkcję dzisiejszej nazwy dwuczłonowej: imię + nazwisko. Dokumenty szesnastowieczne i późniejsze świadczą o tym, że pojedyncze imię już nie wystarczało do pełnej i wyczerpującej

identyfikacji prawnej. Obok imienia stoi zazwyczaj określenie dodatkowe. Tworzy ono wraz z imieniem tzw. zestawienie antroponimiczne.

Wśród analizowanych szesnasto- i siedemnastowiecznych żeńskich antroponimów obok zestawień funkcjonują nazwy proste, jednoczłonowe. Nazwy proste to przede wszystkim imiona chrzestne. Samo imię jest używane jako nazwa tylko w najniższej warstwie społecznej, określa osoby ze służby, czeladzi, komornice, o czym świadczy stojąca obok (w dokumentach) nazwa zajęcia, która też stanowi w pewnym sensie element identyfikacyjny, np. *Anna* praczka M, *Konstantia* piwowarka M, *Maryna* kucharka Hł, *Barbara* dziewczka R, Szp, *Kaska* kramarka Łos., *Hapa* komornica Łos., *Katarzyna* czeladnica Kor. Ten sposób identyfikacji jest jeszcze dość powszechny w II poł. XVII w. Najczęściej tylko imieniem określano żony i córki rejestrowane do podatku pogłównego. Wymieniano je jednak obok nazwania męża, ojca.

Drugą znaczną grupę nazw jednoczłonowych stanowią formacje określające wdowy i utworzone przy pomocy wcześniej wymienionych sufiksów, najczęściej od imienia męża, np. *Chwedczycha* (od Chwedko — wariant cerk. im. Fiedor), *Kondraticha* (od pol., cerk. Kondrat), *Omelianowa* (< ukr. im. Omelian), *Minniowa* (< Mina — wariant cerk. im. Michaił, Dominik), *Jarmolina* (< Jarmola — wariant cerk. im. Jermola), *Jerzyna* (< Jerzy), *Wołosianka* (< Wołos od cerk. im. Własij), *Prokopianka* (< Prokop, cerk. Prokopij), nieco rzadziej od przezwiska męża, np. *Szepelukowa* (od Szepeluk : Szepel 'supel' SW VI 513 albo reg. brus. *szepiel* 'człowiek sepleniący', lit. *šapelis* 'słomka' BirBa II 466) Br, *Traczycha* (od Tracz < tracz 'pilarz' SW VII 91) Kl, *Kowalowa* (< Kowal) P, Łb, *Woronycha* (od Woron < wschł. *woron* 'gatunek ptaka' lub *worony*, *woron* 'czarny; kary' SW VII 698) M, *Horodniczyna* (od Horodniczy < *horodniczy* 'w dawnej Polsce strażnik wyższy, zawiadujący grodami' SW II 55) M; rzadziej od patronimiku, np. *Pawłowiczowa* (< Pawłowicz) M. Wdowom ówczesne prawo zwyczajowe nakazywało używać form antroponimicznych utworzonych od nazw mężów. Formy te jako jedyny sposób identyfikacji kobiety świadczą o jej niskim statusie prawnospołecznym.

W roli antroponimów jednoczłonowych spotykamy w rejestrach podatkowych także nazwy odmiejscowe, np. *Kryńska* (< Krynki) M, *Ostrowska* (< Ostrów) P, *Zaleska* dziewczka (< Zalesie) BR, *Wierowska* (< Wierów) BR. Pojedyncze antroponimy nazywały przede wszystkim kobiety ze stanów niższych. Nazwy jednoczłonowe w odniesieniu do kobiet szlachetnie urodzonych były stosowane niezwykle rzadko

16 P. Smoczyński, *Polskie nazwisko patronimiczne (na ile innych typów i języków)*, [w:] Z polskich studiów slawistycznych, Seria 3, Warszawa 1968, s. 254.

17 Skróty przy nazwach osobowych oznaczają miejscowość, w której antroponim był używany.

i zawsze poprzedzone słowem "pani", np. pani *Jerzyna wdowa* Bś, pani *Pawłowiczowa* M, pani *Lipińska* BR, pani *Gliścińska* ChW.

Najczęściej w rejestrach podatkowych i księgach grodzkich spotykamy nazwy dwuczłonowe, które służyły dokładniejszej identyfikacji. Należy odnotować znaczną ich różnorodność. Ze względu na skład komponentów wyróżniamy następujące grupy dwuczłonowych zestawień antroponimicznych określających kobiety: 1. imię + określenie utworzone od imienia, przezwiska, patronimiku męża (w przypadku córek od nazwy ojca), np. *Dorota Dominicicha* (od im. Dominik) Łos, *Maryna Hryhorowa* (< Hryhor — wariant cerk. im. Grigorij) Sz, *Uksimka Prokopianka* (od im. ojca Prokop) Br, *Dorota Krypianka* (od przezwiska ojca Kryp < *kryp* 'żłób; koryto z całego kłoca' lub Krypa < *krypa* 'czółno wydrążone z drzewa; skrzynia do wożenia kartofli' SW II 585) Żr, *Anna Bojarka* (od przezwiska męża Bojar < *bojarin* 'szlachcic') M, *Nina Bierczyna* (od Bierka < *bierka* 'wałeczek, na którym iglicą robi się sieć rybacką' SW I 152) M, pani *Katarzyna Hackiewiczowa* (< patronimik Hackiewicz) M, pani *Anastazja Pawłowiczowa* (< Pawłowicz) Mdwór; 2. określenie utworzone od im. męża + określenie utworzone od przezwiska, patronimiku męża, np. *Paszkowa Horbachka* (Paszek - zdrob. im. Paweł i Horbach < wschl. *horbač* 'człowiek garbaty') Łos, *Hrycowa Żukowa* (od Hryc — wariant cerk. im. Grigorij i Żuk < żuk) Srp, *Chwedorowa Woronkowiczowa* (od Chwedor — cerk. im. Fieodor i patronimiku Woronkowicz < Woronko < Woron) Żr, *Siemienowa Gruszczycha* (od Siemion < cerk. im. Simeon i Gruszka) Hł, 3. imię + określenie odmięscowe, np. *Maryna Skolimowska* (od n.m. Skolimowo) Bś, *Zofia Korzeniewska* (< Korzeniówka) Os, pani *Jagnieszka Popławska* (< Popławy); 4. określenie utworzone od imienia męża + określenie odmięscowe, np. pani *Maciejowa Biernacka* (< im. Maciej i n.m. Biernaty) B, pani *Wojciechowa Popławska* (od im. Wojciech i n.m. Popławy) P, pani *Piotrowa Borychowska* (< im. Piotr i n.m. Borychowiec na Podlasiu) M; 5. imię + patronimik rodz. męskiego, np. *Hanna Chwedkowicz* (< im. Chwedko < cerk. Fieodor) Srp, *Maryna Matysowicz* (< im. Matys < cerk. Matwiej) M; 6. określenie utworzone od im. męża + patronimik rodz. męskiego, np. *Kopryanowa Antonowicz* (od Kopryan < cerk. im. Kiprian i im. Anton, Antoni) M, *Suprunowa Kałabunowicz* (od Suprun < cerk. im. Sofronij i przezwiska Kałabun kałabunia 'grubas' SW II 213) Srp, *Demianowa Kudelicz* (od wschl. im. Demian i przezwiska Kudel, może od *kudel-a* 'pęczek lnu, wełny') Łos.

Dwa ostatnie typy zestawień jak gdyby odbiegają od normy. Nie-

typowa jest forma patronimu rodzaju męskiego występująca w roli nazwy żeńskiej. Znaczna ich ilość występuje w dokumentach szesnastowiecznych, mniej w XVII w., raczej brak w dokumentach osiemnastowiecznych. Dzisiaj typ nazwiska żeńskiego na -owicz należy do rzadkości, szczególnie na wschodzie Polski. Natomiast ich występowanie w roli antroponimów żeńskich w XVI w. trudno w zasadzie sensownie wytłumaczyć. Zarówno męski system antroponimiczny, jak i żeński odznaczały się w XVI, a nawet w XVII w. ogromną niestabilnością i bogactwem form. Być może był to jeden z wielu sposobów nazywania kobiet.

Oprócz wymienionych sześciu typów zestawień dwuczłonowych należy wspomnieć o jeszcze trzech reprezentowanych zresztą dość skromnie: imię + przezwisko w formie przymiotnika, np. *Jadwiga Horodnicza* M, *Nascia Krzywa* M, *Jagnieszka Kalużna* Kor; określenie utworzone od imienia męża + przezwisko w formie przymiotnika, np. *Piotrowa Chroma* Łos; imię + imię męża (ojca) w formie dopełniacza l.poj., np. *Wierka Łucy* (od im. Łuc < cerk. im. Łuka).

Nazwy trójczłonowe występują sporadycznie. W ich skład wchodzi imię + nazwa odmięscowa + określenie od. im. męża, np. *Maryna Biernacka Janowa* B, *Katarzyna Ostrowska Jakubowa* M, *Hanna Ostrowska Jarmocowa* M, *Raina Czaplińska Chomina* Kor. Tworzenie tego typu nazw podyktowały względy praktyczne: dokładniejsza identyfikacja osób przy występowaniu jednakowych nazw odmięscowych.

Przy zbieżności nie tylko nazwisk, ale również imion tworzone dodatkowe określenia od patronimików lub przezwisk mężów, np. nazwisko *Biernacki* w miejscowości Biernaty Średnie nosiło wielu szlachciców. Stąd też zaistniała konieczność uściślenia do kogo konkretnie się odnosi, tak więc był *Wojciech Biernacki Pryłko*, *Wawrzyniec Biernacki Miksiak*, *Wojciech Biernacki Safranek*, *Jakub Biernacki Pawluk*, *Simon Biernacki Kozlak*. W rezultacie od tej ostatniej powstała odpowiednia nazwa żeńska: *Simonowa Biernacka Kozłowa*.

Ciekawe formy antroponimów żeńskich znajdują się w księgach grodzkich XVII w. z Mielnika, np. *Anna Chrolikowna żona Mikołaja Szelwy*, *Darka Kierkowna wdowa po Andrzeju Ostrowskim*, *Marina Żynkowiczowna żona Stephana Hincy albo Maryna Hinczyna*, *Maryna Wakulanka wdowa po Hawrylu Usowiczu albo Hawryłowa Usowicz*, *Lucyna Wiszniewska wdowa po Aleksandrze Zubku*, *Anna Puchalska żona Marcina Zubka (albo Zubkowicza)* i inne.

Tego typu zapisy, w których wymieniano "nazwiska panieńskie"

żon, a nawet wdów zapewne służyły dokładniejszej identyfikacji. Z drugiej zaś strony przykłady te świadczą o tym iż, mąż i żona mogli nosić całkowicie różne "nazwiska", inaczej mówiąc nazwiska indywidualne. Ponadto fakt ich występowania dowodzi, że jeszcze w XVII w. system antroponimiczny cechowała pewna dowolność i niestabilność.

Jako ciekawostkę można przytoczyć także zapis, według którego mąż i żona noszą nie tylko odmienne nazwiska, ale należą do przeciwnych klas społecznych: "laboriosus Andreas Bartoszczyk cum uxore nobili Zofia Buratyńska de Sarnaki" Kl XVII w.¹⁸

Na podstawie badanego materiału można wysunąć hipotezę, że formy antroponimów żeńskich w znacznym stopniu były uzależnione od przynależności danej osoby do określonej warstwy społecznej, w pewnym stopniu także od przynależności etnicznej i wyznaniowej. Omawiając system antroponimiczny dawnego Podlasia należy pamiętać, że cechowała je złożona sytuacja etniczna i wyznaniowa. Na południowym Podlasiu obok katolików zazwyczaj (lecz nie zawsze) pochodzenia polskiego było wielu wyznawców prawosławia zwykle pochodzenia ruskiego¹⁹. Uwarunkowania etniczno-kulturowe wywarły swój wpływ na formowanie antroponimów żeńskich w XVI i XVII w. W odniesieniu do kobiet wyznania katolickiego w zasadzie nie używano nazw urabianych przy pomocy wschodniosłowiańskiego sufiksu *-icha/-ycha*. Natomiast nazwy a sufiksem *-ska* występowały niezmiernie rzadko wśród kobiet wyznania prawosławnego.

Ten stan rzeczy znajduje pewne wytłumaczenie. Otóż ludność ruska — to przede wszystkim niższe warstwy społeczne, a jak wiadomo przyrostek *-ski* początkowo służył głównie do tworzenia "nazwisk szlacheckich". Z biegiem czasu wzajemne wpływy niewątpliwie znacznie osłabiły te rozgraniczenia.

Nie bez znaczenia był status społeczny nosicielki "nazwiska". W celu wyróżnienia kobiety stojącej wysoko w hierarchii społecznej, po pierwsze, dodawano przed antroponimem wyraz: *pani*, po drugie, nazwę tworzone tylko przy pomocy sufiksów *-ska*, *-owa*, np. pani *Janowa Gryglowa* M, pani *Mateuszowa Popławska* P, pani *Lenartowa Wychołkowska* P. Nazwa składała się zwykle z imienia i określenia odmiejscowego, określenia utworzonego od imienia męża i określenia odmiejscowego lub określenia utworzonego od patronimiku.

Wśród kobiet niższego pochodzenia, a szczególnie miesz-

czańskiego, nazwy z sufiksem *-owa* też spotykamy dość często, ponieważ w omawianym okresie był to sufiks bardzo produktywny. Drugie miejsce co do częstotliwości występowania, ale tylko wśród kobiet z gminu, zajmuje wspomniany przyrostek *-icha/-ycha*, co dowodzi, że tereny południowego Podlasia zamieszkiwała w znacznej części ludność ruska.

Potwierdzają to także podstawy słowotwórcze antroponimów, które w przeważającej ilości legitymują się pochodzeniem wschodniosłowiańskim. Dotyczy to zarówno podstaw odimiennych, np. *Hrycowa* (od Hryc — wariant cerk. im. Grigorij), *Karpowa* (< cerk. im. Karp), *Osipowa* (< Osip < cerk. im. Josif), jak i tych, które mają podłoże przezwiskowe, np. *Somianka* (< Som < wschl. *som* 'ryba'), *Zubkowa* (od Zubko : Zub < wschl. *zub* 'zab'), *Koczankowa* (od Koczanko : Koczan < wschl. *kočan* 'główka kapusty; kaczan'), *Woronycha* (zob. wyżej), *Horbaczka* (zob. wyżej), *Morozicha* (od Moroz < wschl. *moroz* 'mróz') i inne.

Obecność podstawy pochodzenia wschodniosłowiańskiego w antroponimie nie jest całkowicie pewnym wyznacznikiem określonej przynależności etnicznej, czy też wyznaniowej, bowiem nawet w tak wczesnym okresie niewątpliwie wzajemne przenikanie kultur, obyczajów polskich i ruskich miało miejsce. Dotyczy to głównie imion, a pośrednio także nazw, które od imion powstały.

ROZWIĄZANIA SKRÓTÓW NAZW MIEJSCOWOŚCI

B — Biernaty, BR — Biernaty Rudnik, BS — Biernaty Stare, Bś — Biernaty Średnie, Br — Borsuki, C — Ciepla, ChW — Chłopska Wólka, Hł — Hołowczyce, Hr — Horoszki, K — Korczowka, Kl — Klimczyce, Kor — Kornica, Łb — Łebki (Łobky), Łos — Łosice, M — Mielnik, Mrz — Mierzvice, Msz — Moszczona, P — Popławy, Ol — Olszanka, Os — Osłowo, Pr — Parochonka (Prochenki), Rd — Rudka, R — Radziłowka, Srp — Sierpielice, Sz — Szyłowo, Szp — Szpaki, Zal — Zalesie, Żr — Żerczyce.

INNE SKRÓTY

cerk. — cerkiewny; n.m. — nazwa miejscowości; SW — J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, Słownik języka polskiego, t. I-VIII, Warszawa 1952-1953; ukr. — ukraiński, wschl. — wschodniosłowiański.

¹⁸ Akty izdavaemye vilenskoju Komissijeju... op. cit., s. 533.

¹⁹ A. Wyrobisz, *Podlasie w Polsce przedrozbiorowej*, [w:] Studia nad społeczeństwem i gospodarką Podlasia w XVI-XVIII w., Warszawa 1981, s. 182.

Леонарда Дацэвич
НАИМЕНОВАНИЯ ЖЕНЩИН В ДАВНИХ МЕЛЬНИЦКОМ И ЛОСИЦКОМ
СТАРОСТВАХ
Резюме

В статье рассматриваются способы именования женщин в XVI и XVII вв. на территории Мельницкого и Лосицкого староств, которые находились на южном Подлясье, в восточной части Польши. В качестве источников анализируемых антропонимов используются документы административно-юридического характера.

В статье сначала устанавливаются способы именования мужчин в XVI и XVII вв., так как женские антропонимы были образованы от наименования отца или мужа (имени, прозвища, патронима или антропонима, образованного от названия местности).

Среди женских именований самую многочисленную группу составляют образования с суффиксами -ова, -иха. Сравнивая именования женщин в инвентарях имений, судебных актах, установлено большое разнообразие, которое в значительной степени обусловлено происхождением именуемой женщины. Наименования представительниц знатных сословий как правило являются многочленными.

Среди крестьянства, городских низов нередко употреблялись единичные наименования: только имя женщины (иногда вид занятия), только наименование, образованное от имени или второго члена наименования мужа (отца). Довольно часто в документах женщины определяются исключительно названиями "жена", "дочь", "мать".